

SUPPLEMENT

הגדה ABOUT THE

The Tefila newsletter is based on a method of study that views the סידור as being a secondary source and that to understand the development of the סידור there needs to be a search for the primary sources for each of the תפילות. The הגדה is a secondary source as well. The development of the הגדה can only be understood by undertaking a similar search for primary sources.

Here are a few examples of what you will find when you search for original sources.

The primary מצוה underlying the הגדה is the Mitzvah of סיפור יציאת מצרים. That סדר רב עמרם גאון סדר רב עמרם גאון סדר פסח ד"ה ומתחיל בגנות-מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ור' עקיבא ור' טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית. The wording for this section of the הגדה is not found in the Gemara. The only part of the paragraph that can be verified from the Gemara is that בני ברק was a מקום תורה: תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צו' עמ' ב'-מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

On the other hand, a search reveals the following found in the תוספתא. It appears to be the מעשה upon which the הגדה בעל הגדה wrote the above:

תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י הלכה יב-מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו עסוקין בהלכות הפסח כל הלילה עד קרות הגבר הגביהו מלפניהן ונועדו והלכו להן לבית המדרש.

TRANSLATION: A story about Rabban Gamliel and the elders who were congregated in the house of Beisus son of Zonin in Lud. They were involved in discussing the laws of Pesach all night until the rooster called out. They then got up and went to the Beis Medrash.

That the original basis for creating the הגדה was לימוד הלכות פסח and not סיפור יציאת מצרים is bolstered by the following:

תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י הלכה יא-אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון אגוזין תמרים וקליות. חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה אפלו בינו לבין בנו אפלו

בינו לבין עצמו אפלו בינו לבין תלמידו.

TRANSLATION: After eating the Afikoman, we do not eat foods such as nuts, dates or roasted grain. A person is required to study the Halachot of Pesach the whole night even if only with his son and only if with himself and even if with only his student.

The concept of studying about the **קרבן פסח** as a substitute for bringing the **קרבן פסח** is in line with the rule of **ונשלמה פרים שפתינו**. That is the rule which became the basis for reciting **קרבנות** and for viewing **תפלה** as a substitute for the **קרבנות**. Scholars believe that because only a few Jews were capable of fulfilling this requirement, the concept of a **הגדה** based on **אנדתא** (the **מדרש מכילתא** on **ארמי עובד אבי**) was born. With that in mind, we can understand the significance of the section beginning with: **רבן גמליאל היה אומר**: It represents what **הז"ל** initially wanted the **סדר** night to be; a night of discussion about the **הלכות** of **פסח**.

Let us take a look at the source for the Four Questions: Here is how the questions are presented in the Gemara:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטז' עמוד א'—משנה. מזוגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בבן אביו מלמדו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה? שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור? שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי? שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים? ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש (דברים כו) מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה.

TRANSLATION: MISHNAH. THEY FILLED A SECOND CUP FOR HIM. AT THIS STAGE THE SON QUESTIONS HIS FATHER; IF THE SON IS UNINTELLIGENT, HIS FATHER INSTRUCTS HIM TO ASK: 'WHY IS THIS NIGHT DIFFERENT FROM ALL OTHER NIGHTS. FOR ON ALL OTHER NIGHTS WE EAT LEAVENED AND UNLEAVENED BREAD, WHEREAS ON THIS NIGHT WE EAT ONLY LEAVENED BREAD; ON ALL OTHER NIGHTS WE EAT ALL KINDS OF HERBS, ON THIS NIGHT BITTER HERBS; ON ALL OTHER NIGHTS WE EAT MEAT ROAST, STEWED OR BOILED, ON THIS NIGHT, ROAST ONLY. ON ALL OTHER NIGHTS WE DIP ONCE, BUT ON THIS NIGHT WE DIP TWICE.' AND ACCORDING TO THE SON'S INTELLIGENCE HIS FATHER INSTRUCTS HIM. HE COMMENCES WITH SHAME AND CONCLUDES WITH PRAISE; AND EXPOUNDS FROM 'A WANDERING ARAMEAN WAS MY FATHER' UNTIL HE COMPLETES THE WHOLE SECTION.

להבין את התפלה

Two interesting facts: Our fourth question about reclining is missing and there is a question about eating roasted meat. Currently it is our custom not to eat roasted meat at the Seder. Many Scholars point to this Mishna as one source to show that after the destruction of the Temple, there was a segment of the Jewish community that roasted a kid goat for the Seder as a reminder of the **קרבן פסח**. Second fact: the question concerning reclining was a later addition to the **הגדה**.

What is the definition of the word **אפיקומן**?

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פה' עמוד ב'—החלונות ועובי החומה וכו'. אמר רב: גגין ועליות לא נתקדשו. איני? והאמר רב משום רבי חייא: כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא. מאי לאו דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא? – לא, דאכלי בארעא ואמרי באיגרא. – איני? והתנן: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ואמר רב: שלא יעקרו מחבורה לחבורה! – לא קשיא: כאן – בשעת אכילה, כאן – שלא בשעת אכילה.

Translation: THE WINDOWS AND THE THICKNESS OF THE WALL etc. Rab said: The roofs and the upper chambers were not sanctified. But that is not so, for Rab said on the authority of R. Hiyya: There was only as much as an olive of the Passover-offering to eat yet the Hallel split the roofs! (It was sung with such gusto.) Does that not mean that they ate on the roof and recited the Hallel on the roof? No: they ate on the ground and recited it on the roof. Yet that is not so, for surely we learned: You must not conclude after the Paschal meal by saying “To the aftermeal entertainment!” (It was customary among ancient nations to conclude a banquet with bouts of drinking, revelry and music. The sanctity of the Paschal meal precluded this, as it would turn an occasion of solemnity and reverential gratitude to G-d into one of light-hearted frivolity.) and Rab said: That means that they must not remove from one company to another? — There is no difficulty: there it is at the time of eating; here it is not at the time of eating.

In this Gemara, the word **אפיקומן** means after dinner entertainment. It is clear that over time, the definition of the term: “after dinner entertainment” came to include eating additional food.

*You can learn more about the historical development of the **הגדה** in the book:*

***הגדת הז"ל** by Professors Shmuel and Zev Safrai.*